

INTERGEMEENTELIJKE DIENST ARCHEOLOGIE
BRUGGE & OMMELAND

Komvest 45
8000 Brugge
T +32 (0)50 44 50 44
F +32 (0)50 61 63 67
E info@raakvlak.be
www.raakvlak.be

2012

Peterseliestraat, Brugge

Resultaten
Archeologisch
Proefonderzoek

Dieter Verwerft
Jari Hinsch Mikkelsen
Jan Huyghe

Titel:

Resultaten archeologisch proefonderzoek Peterseliestraat, Brugge

Opdrachtgever:

OMCW Brugge

Vergunningsnummer:

2012-051

Locatie:

Peterseliestraat 21, 8000 Brugge

Periode:

19-20 maart 2012

Versie:

Eindrapport

Auteurs:

Dieter Verwerft, Jari Hinsch Mikkelsen en Jan Huyghe

Raakvlak:

Komvest 45

8000 Brugge

T +32 [0]50 44 50 44

F +32 [0]50 61 63 67

E info@raakvlak.be

www.raakvlak.be

Veldmedewerkers:

Laura Degroote, Regy Poppe, Jurgen Vandewalle en Serge Van Liefferinge

Technische ondersteuning:

Nico Inslegers

Metaaldetectie:

Roland Decock

1.	Inleiding	3
2.	Historische situering	4
2.1.	Historisch kader	4
2.2.	Historisch-cartografisch onderzoek	5
2.3.	Vroeger archeologisch onderzoek	5
3.	Bodemkundige situering.....	6
4.	Veldwerk.....	7
5.	Vondsten.....	7
6.	Besluit	8
7.	Bibliografie.....	8
8.	Bijlagen	9
8.1.	Bijlage 1	9
8.2.	Bijlage 2	10

1. Inleiding

Naar aanleiding van de verbouwing van een woon- en zorgcentrum op de terreinen van het OCMW Brugge langs de Peterseliestraat 21 te Brugge voert Raakvlak op 19 en 20 maart 2012 een archeologisch proefonderzoek uit (zie fig. 1 en 2). Het project voorziet in de aanleg van een warmtepomp. Hiervoor worden een 90-tal verticale warmtewisselaars 70 tot 80 m diep de grond in geboord. Deze techniek, ook gekend als boorgatenergieopslag (BEO), betekent een aanzienlijke verstoring van het archeologisch bodemarchief.

Het archeologisch onderzoek heeft tot doel het inventariseren en waarderen van potentieel archeologisch erfgoed, dat door de geplande werken wordt verstoord. De resultaten worden geëvalueerd om de voordien ongekende, archeologische waarde van het bodemarchief vast te stellen en indien nodig een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving aan te bevelen.

Fig. 1: Het projectgebied (groen) op de kadasterkaart

Fig. 2: Het projectgebied (rood) op de topografische kaart 1:10.000 (bron: GISWEST)

2. Historische situering

2.1. Historisch kader

Het hospitaal van O.L.V. van de Potterie ligt bij zijn ontstaan buiten de eerste stadsomwalling van Brugge, maar wordt na 1297-1300 opgenomen binnen de tweede stadsomwalling. De omgeving vertoont een landelijk karakter: de hele buurt is weinig bewoond. Het hospitaal draagt de naam van Onze Lieve Vrouw, die naast Sint-Jan één van de meest populaire hospitaalheiligen is. De toevoeging Potterie dankt het hospitaal aan zijn ligging op de Potterie: een oud toponiem verwijzend naar het pottenbakkersambacht dat op die plaats uitgeoefend wordt in de late middeleeuwen.

Fig. 3: De 'Blindekensprocessie' in 1959 (Beeldbank Brugge)

De oorsprong van de Potterie is vrij duister. Het hospitaal wordt voor het eerst vermeld in 1276, maar het is niet duidelijk of het toen pas gesticht is, dan wel of het al langere tijd bestond. Het zou ook de opvolger kunnen geweest zijn van een ouder hospitaal dat langs dezelfde kant van de Potterierei stond, meer bepaald tussen de Oliebaan en het Gotje, en in onbruik geraakt was. Over dat oude hospitaal is verder niets bekend. Herhaaldelijke vermeldingen van een hallegebouw in deze wijk moeten misschien met het oude hospitaal in verband gebracht worden. In elk geval was het op het einde van de 13de eeuw helemaal vervallen. De aanwezigheid van dit ouder hospitaal langs de Potterierei heeft geleid tot de vraag of het O.L.V.-hospitaal niet eerder als een verdere uitbouw moet beschouwd worden in plaats van een nieuwe stichting.

In de laatste decennia van de 13de eeuw moet het hospitaal nog erg bescheiden van omvang geweest zijn. Door schenkingen en aankopen breidde het zich langzaam uit. Een eerste grote uitbreiding van het hospitaal moet gesitueerd worden in het begin van de 14de eeuw, na de samensmelting van de Potterie en het H. Geesthuis in de Gozeputstraat. Onmiddellijk werden heel wat nieuwe gebouwen opgetrokken op de Potterie, waaronder een bakkerij en een refter. In 15296 volgt een andere belangrijke uitbreidingsfase volgde. Ook in de 19de en de 20ste eeuw worden verschillende uitbreidings- en moderniseringswerken uitgevoerd, waardoor het middeleeuwse hospitaal geëvolueerd is tot een hedendaags rusthuis.

Elk jaar trekt een processie van de Onze-Lieve-Vrouw-van-Blindekenskapel in de Kreupelenstraat naar de Onze-Lieve-Vrouw-ter-Potteriekerk om de Slag bij Pevelenberg (1304) te herdenken (*zie fig. 3*).

2.2. Historisch-cartografisch onderzoek

Om deze historische gegevens aan te vullen wordt een selectie historische kaarten van de Brugse binnenstad geconsulteerd. Al het cartografisch materiaal wijst in dezelfde richting: het onderzoeksterrein is al eeuwenlang een open ruimte, gebruikt als tuin.

Zowel op de stadsplattegrond van Jacob van Deventer (1560) als op de kaart van Marcus Gerards (1561-1562) (zie fig. 4) en de plattegrond van Sanderus (1641) (zie fig. 5) figureert de projectlocatie langs de dun bebouwde Peterseliestraat als een ommuurde tuin.

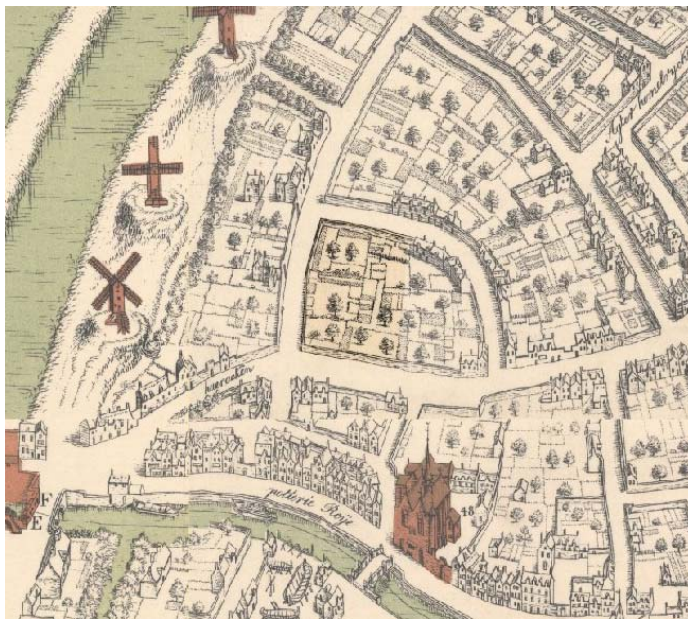

Fig. 4: De verwachte locatie van het projectgebied aangeduid op de kaart van Marcus Gerards (bron: huizenonderzoekbrugge.be)

Fig. 5: Verwachte locatie van het projectgebied op de stadsplattegrond van Sanderus (bron: huizenonderzoek.be)

2.3. Vroeger archeologisch onderzoek

Reeds in de tweede helft van de jaren '70 en in het begin van de jaren '80 wordt langs de Potterierei archeologisch onderzoek verricht. Daarbij komen voornamelijk pottenbakkersovens en stortlagen van laatmiddeleeuws pottenbakkersafval aan het licht, gedateerd 1250 en 1325. Het stopzetten van de productie langs de Potterierei in het begin van de 14de eeuw heeft vermoedelijk te maken met het opnemen van dit gebied binnen de tweede stadsomwalling vanaf 1297. Als vervuilende en brandgevaarlijke industrie wordt het pottenbakken wellicht kort na 1300 buiten de nieuwe stadsomwalling uitgevoerd.

Het onderzoek aan een aanpalend terrein uitgevoerd in 2007 door Raakvlak levert vooral informatie op over de natuurlijke opbouw van het terrein.

3. Bodemkundige situering

Het centrum van Brugge bevindt zich op de grens van de polders en de zandstreek. De bovenste natuurlijke laag die hier in de bodem gevonden wordt, is het pleistocene dekzandpakket. Dit dekzandcomplex doorsnijdt de stad van oost naar west. Het projectgebied ligt ten noordoosten van deze zandrug.

Om deze informatie aan te vullen zijn zes bodemprofielen geplaatst. Op basis hiervan kan de bodem ingedeeld worden in 8 horizonten. In onderstaande tabel volgt een beknopte uitleg per horizont van profiel 1 (sleuf 1) (*zie bijlage 1*):

Horizont	Beschrijving
H1	Ap; huidige bewerkingslaag, ongeveer 33-35 cm dik. De ondergrens is niet langer scherp en duidelijk afgelijnd door bioturbatie. Dit perceel is al lang in gebruik als weiland. De horizont is "vet" en humusrijk.
H2	B; bruine B-horizont met veel donkerbruine biogallerijen.
H3, H3b	Ophogings- of afvallaag. Regelmatig baksteen en houtskool fragmenten.
H4	C; relatief homogeen fluviatiel of eolisch materiaal afgezet boven H5. De bovenkant van deze horizont is verstoord door H3.
H5	A; zwart-bruine, humusrijke begraven oppervlaktehorizont. Deze horizont maakt waarschijnlijk geen deel uit van een podzolachtige bodem (H6-8). De sporen van bioturbatie dateren van ná de begraving van de originele podzol.
H6	bA; H6 is iets donkerder van kleur dan H7 en duidelijk lichter van kleur dan H5. Deze horizont was de originele podzolachtige oppervlaktehorizont die begraven raakte. In dit extern materiaal ontwikkelt zich een nieuwe oppervlaktehorizont.
H7	E; uitlogingshorizont.
H8	Bh; aanrijkingshorizont. De horizont is aangereikt met humus door het podzolisatieproces.

Uit deze profielen blijkt dat de site is opgebouwd uit een dikke antropogene bodem, met tot 90cm humusrijk bodemmateriaal. Deze antropogene bodem, die dunner wordt in westelijke richting, wijst op een eeuwenlang gebruik als weiland of tuin. Onder deze tuinbodem, waar er geen verstoring is door antropogene activiteiten, vinden wij fluviatile sedimenten. Door of in de nabijheid van de site liep een beek. Onderaan is een podzolachtig landschap aangetroffen, waar de droge plaatsen gekenmerkt zijn door een humus-ijzer podzol en de natte plaatsen door een humus podzol.

4. Veldwerk

Het veldwerk vindt plaats op 19 en 20 maart 2012. In samenspraak met de bouwheer worden vier proefsleuven aangelegd. De locatie van de sleuven houdt rekening met bestaande leidingen en beschermde bomen op het terrein (zie bijlage 2). Tijdens het onderzoek worden alle sporen geregistreerd, gefotografeerd en ingemeten met een totaalstation.

Het proefonderzoek levert vier sporen op, verspreidt over het terrein. Meer specifiek gaat het om drie kuilen (**S1** tot **S3**) en één gracht (**S4**). **S1** is een afvalkuil die een grote hoeveelheid metaalslak bevat, terwijl op **S2** en **S3** geen functie gekleefd kan worden.

5. Vondsten

Deze korte opgravingscampagne levert een kleine hoeveelheid vondstmateriaal op. Behalve de metaalslakken uit **S1** bestaan de aangetroffen archeologica voornamelijk uit scherven. Verschillende vondsten uit **S1**, waaronder een scherp Langerwehe, enkele bakpannen en grijs aardewerk dateren, deze afvalkuil tussen 1300-1425. **S2** en **S3** lijken op basis van het aardewerk iets ouder. De kuilen stammen uit de 13^e tot de 14^e eeuw. De gracht is het meest recente spoor en dateert uit de periode 1400-1550.

Fig. 6: Impressie van het veldwerk

6. Besluit

Het proefonderzoek levert slechts vier archeologisch relevant sporen op. De sporen zijn allemaal te dateren in de volle en late middeleeuwen en wijzen op het off-site karakter van de site. Op basis hiervan is een vervolgonderzoek niet vereist. Wel willen wij u wijzen op het decreet op de bescherming van het archeologisch patrimonium van 30 juni 1993 (en latere wijzigingen en uitvoeringsbesluiten), wat o.a. aangifte van eventuele vondsten inhoudt, indien er tijdens de werken toch nog onverwachte vondsten zouden worden aangetroffen.

7. Bibliografie

<http://cai.erfgoed.net/>

http://www.giswest.be/artman/publish/cat_index_83.html

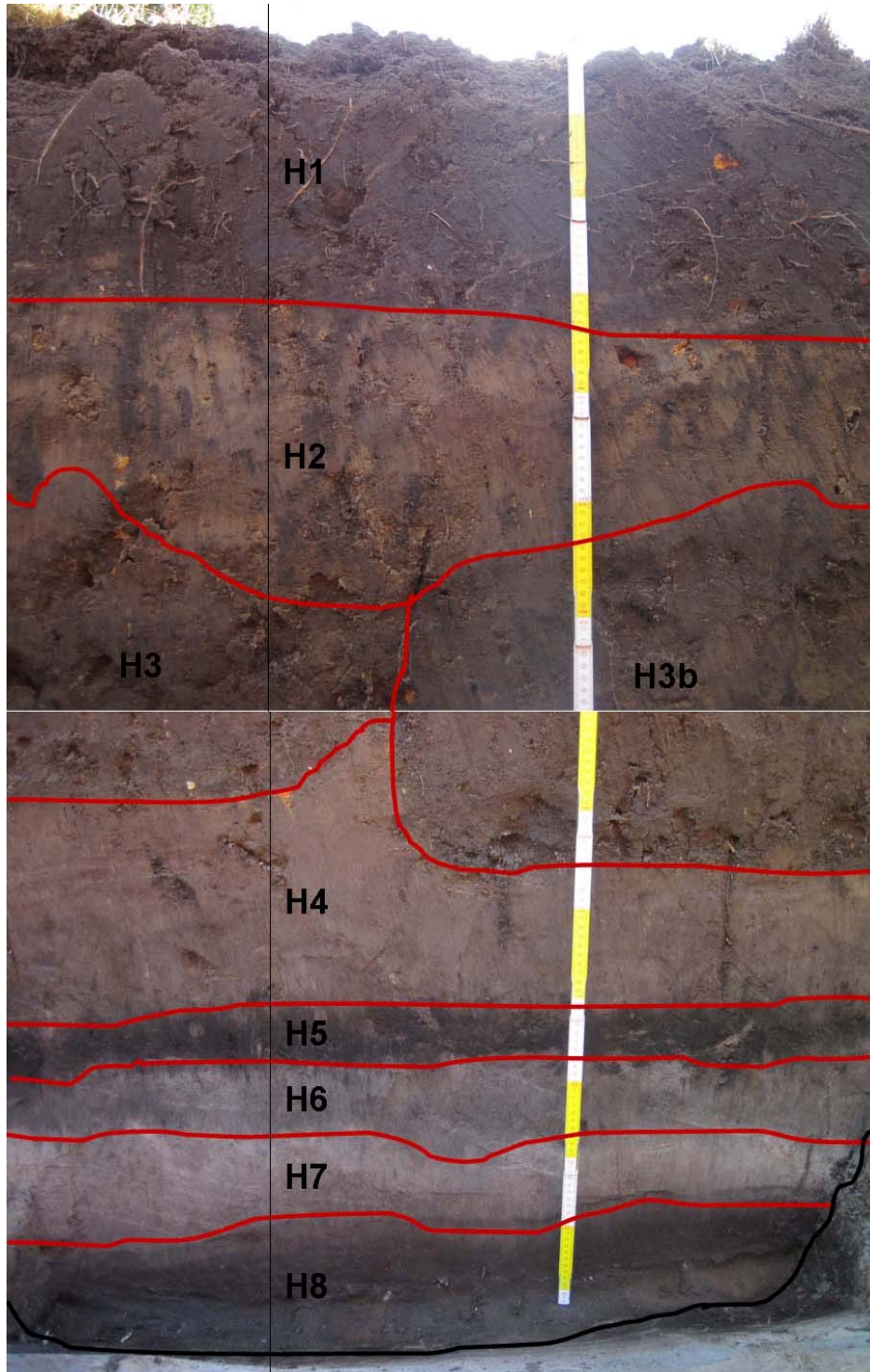
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/83197>

<http://www.beeldbankbrugge.be>

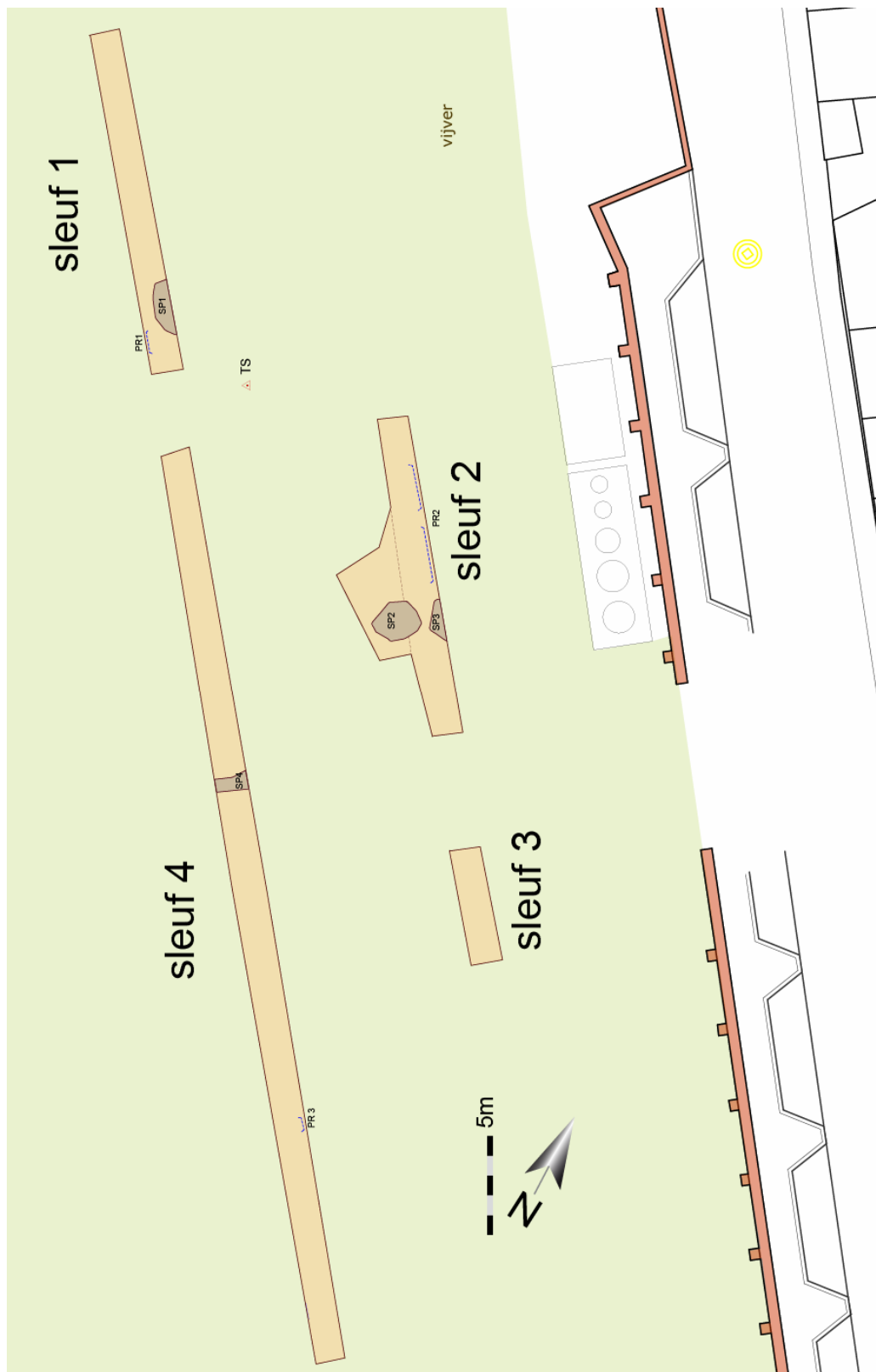
<http://www.huizenonderzoekbrugge.be/>

8. Bijlagen

8.1. Bijlage 1

Bijlage 1: Sleuf 1 profiel 1.

8.2. Bijlage 2

Bijlage 2: Overzichtplan van alle sleuven en sporen